

Sociale interactie

Welke groepsinterventies verbeteren sociale interacties tijdens vrije situaties in inclusieve bovenbouwgroepen, waarin leerlingen zitten met ASS?

Onderwijsprofessionals kunnen sociale interacties tijdens vrije situaties verbeteren door het schoolplein gestructureerd in te richten, klasgenoten actief te betrekken bij de interacties en leerlingen doelgericht te begeleiden. Dit maakt vrije situaties overzichtelijker en veiliger, en zorgt dat sociale signalen duidelijker en voorspelbaarder zijn. Leerlingen kunnen daardoor makkelijker contact maken.

Voor bovenbouwleerlingen in het primair onderwijs zijn sociale interacties een belangrijk deel van hun ontwikkeling. Zij leren daardoor samenwerken, vriendschappen opbouwen en conflicten oplossen. Voor leerlingen met een autismespectrumstoornis (ASS) zijn deze aspecten niet vanzelfsprekend. Zij hebben vooral moeite in minder gestructureerde momenten zoals pauzes, gymlessen of overgangssituaties. Daar zijn sociale regels minder duidelijk. Leerlingen moeten dan zelf initiatief nemen, signalen interpreteren en omgaan met onverwachte situaties. Deze vrije situaties vragen om een duidelijk ingerichte omgeving en actieve begeleiding van interacties, zodat alle leerlingen tot positieve sociale ervaringen kunnen komen.

Interventies in vrije schoolsituaties

Er zijn wel interventies ontwikkeld om de sociale interacties van leerlingen met ASS tijdens pauzes te verbeteren (Alferez-Pastor et al., 2025). De meeste interventies zijn kleinschalig onderzocht in de Verenigde Staten. Daardoor is onduidelijk hoe goed deze interventies werken in Nederland.

De interventies hebben meestal drie terugkerende, werkzame elementen (Dean & Chang, 2021; Tsou et al., 2024):

1. de schoolomgeving aanpassen
2. klasgenoten betrekken
3. actieve begeleiding van onderwijspersoneel

Het programma *Remaking Recess* combineert deze drie elementen en is relatief goed onderzocht in het Amerikaanse basisonderwijs (Kretzmann et al., 2015). Leerlingen met ASS van 5 tot 11 jaar nemen na deze interventie tijdens pauzes vaker deel aan spel, en zijn minder vaak alleen op het schoolplein. Ze beginnen en beantwoorden vaker interacties (Kasari et al., 2021; Shih et al., 2019).

Schoolomgeving aanpassen

Je kunt de sociale interactie tussen leerlingen stimuleren door de schoolomgeving aan te passen (Tsou et al., 2024). Veel leerlingen met ASS hebben behoefte aan contact met leeftijdsgenoten, maar 'standaard' schoolpleinen nodigen daar niet altijd toe uit. Harde geluiden door een slechte akoestiek, bijvoorbeeld door veel tegels, kunnen overweldigend zijn. Rondvliegende ballen en druk spel maken het plein onvoorspelbaar en stressvol. Hierdoor trekken sommige leerlingen zich terug of ontstaan sneller conflicten en misverstanden (Rieffe et al., 2025).

Door een schoolplein bewuster in te richten en activiteiten te structureren, ontstaan meer mogelijkheden voor sociale interactie (Rieffe et al., 2025; Kretzmann et al., 2015). Een fysieke indeling, zoals zones met paden, groen of hoogteverschillen, zorgt voor meer overzicht en voorspelbaarheid (Rieffe et al., 2025). Activiteiten op het plein kun je koppelen aan specifieke plekken, bijvoorbeeld met krijt of pionnen (Kretzmann et al., 2015). In de ene zone kan er dan ruimte zijn voor actief spel, zoals rennen, terwijl in een andere zone rustiger spel mogelijk is. Leerlingen kunnen zo makkelijker deelnemen aan spel en contact leggen met anderen.

Verder kun je leerlingen ondersteunen om sociale interacties aan te gaan door gestructureerde spelactiviteiten en materialen aan te bieden. Door bijvoorbeeld verschillende spelopties beschikbaar en zichtbaar te maken, kunnen leerlingen makkelijker aansluiten bij anderen en samen spelen (Kretzmann et al., 2015; Shih et al., 2019). Denk daarbij aan materialen voor fysiek spel, zoals ballen, maar ook bijvoorbeeld aan bordspellen of stoepekrijt, die rustiger samenspel stimuleren.

Klasgenoten betrekken

Klasgenoten kunnen ook leerlingen met ASS sociaal helpen. Klasgenoten maken sociale situaties concreter door gedrag voor te doen of initiatief te nemen tot contact. Dit verlaagt de drempel om mee te doen en helpt leerlingen met ASS om sociale signalen beter te begrijpen. Door klasgenoten te betrekken vergroot je de sociale acceptatie binnen de groep (Tsou et al., 2024). Klasgenoten kunnen een maatje zijn tijdens de pauzes of activiteiten. Of ze kunnen in zogeheten *peer networks* samen met leerlingen met ASS deelnemen aan vaste activiteiten, vaak onder begeleiding van een volwassene. Dit kan structuur en veiligheid bieden tijdens de pauze. Leerlingen met ASS hoeven dan minder zelf uit te zoeken hoe ze kunnen aansluiten bij anderen en raken mogelijk minder snel buitengesloten (Kretzmann et al., 2015; Shih et al., 2019).

Actieve begeleiding van schoolpersoneel

Tot slot vragen veel interventies in de pauze een actieve rol van het schoolpersoneel. Leerkrachten, onderwijsassistenten of andere professionals kunnen sociale interacties tussen leerlingen begeleiden en stimuleren, bijvoorbeeld door activiteiten te structureren, spel op gang te brengen en leerlingen te helpen om contact aan te gaan. Het is daarbij belangrijk dat het hele schoolteam op een vergelijkbare manier handelt. Interventies werken beter als meerdere, getrainde professionals betrokken zijn en elkaar ondersteunen (Dean & Chang, 2021).

Onderdeel van de interventie *Remaking Recess* is een training van het schoolpersoneel om doelgericht sociale interacties mogelijk te maken tijdens de pauze. Een handboek laat zien hoe je de interventie kunt invoeren (in het Engels, zie onder 'Meer weten?'). Het handboek biedt concrete handvatten, zoals spelvormen, visuele hulpmiddelen en strategieën om interacties op gang te brengen en te ondersteunen. Door de begeleiding geleidelijk af te bouwen kunnen leerlingen steeds zelfstandiger meedoen aan sociale interacties. Zo kunnen alle leerlingen tot positieve sociale interacties komen (Shih et al., 2019; Kasari et al., 2019).

Bron: <https://www.kennisrotonde.nl/vraag-en-antwoord/groepsinterventies-voor-sociale-interacties-bij-ASS-op-school>